

Straffelovens § 86 og § 139.

Av

direktør Lorentz Vogt

I.

Overfor landssvik er der i straffeloven to bestemmelser som må sees i relasjon til hverandre: Straffelovens § 86 og straffelovens § 139. § 86 om bistand til fienden er ofte citert og vel kjent. § 139 har såvidt sees aldri vært citert under den offentlige diskusjon. Dens ordlyd er, idet her understrekes de i denne forbindelse avgjørende ord:

«Med bøter eller med hefte eller fengsel inntil 1 år straffes den, som undlater gjennom betimelig anmeldelse til vedkommende myndighet eller på annen måte å søke avverget et etter militær straffelov straffbart mytteri, krigsforræderi, spioneri eller forbund om rømning eller en forbrytelse av noen i denne lovs § 83, 84, 86, 98, 99, 100, 148, 149, 150, 152, 153, 154, 159, 169, 192, 195, 217, 223 2. ledd, 225, 231, 233, 234, 243, 267, 268 eller 269 omhandlet slags eller sammes følger, skjønt han til en tid, da forbrytelsen eller dens følger ennå kunde forebygges har erholdt pålitelig kunnskap om at den er igjære eller er forsvet.

Dog er han straffri så fremt forbrytelsen ikke kommer til fullførelse eller til straffbart forsøk eller såfremt avvergsels ikke kunde skje uten å utsette ham selv eller noen av hans nærmeste eller noen uskyldig for tiltale eller fare for liv, helbred eller velferd.

På samme måte, dog i intet tilfelle med høyere straff enn den for forbrytelsen selv fastsatte straffes den overordnede, der har undlatt å hindre en i hans tjeneste forsvet forbrytelse, såfremt dette var ham mulig.»

Efter 25. september 1940 blev der utsendt en rekke sirkulærer bl. a. fra Den norske Sakførerforening, Den norske Dommerforening og Justisdepartementet som var meget langt fra å søke forhindret at folk meldte sig inn i NS. De betegnet en sådan innmeldelse som en privatsak. Sirkulærene fra Den norske Sakførerforening og Dommerforeningen har tidligere vært gjengitt offent-

lig og søkt forklart — skal man si bortforklart?

Cirkulæret fra Justisdepartementet har sirkulert som «illegalt» skrift og vært fremlagt av enkelte forsvarere, mens det burde vært det offentliges sak uopfordret å fremlegge det i retten. Det gjengies derfor nedenfor i dets helhet:

Avskrift av
Rundskriv fra
Justisdepartementet.
Jnr. 7849-40 C.

Herr fylkesmann i

Fra Den Norske Dommerforenings styre har departementet mottatt en skrivelse av 30. oktober sistleden angående en henvendelse som et medlem av foreningen har fått om å melde sig inn i Nasjonal Samling. Styret har senere meddelt departementet, at skrivelsen er sendt samtlige foreningens medlemmer til orientering. I skrivelsen anfører styret, at det hverken vil tilråde eller fraråde noen dommer å foreta innmeldelse i Nasjonal Samling, men vil fremholde, at dette må være en helt frivillig sak for den enkelte.

Under sin fremheven av den betydning dommernes uavhengighet har for hele folkets rettsliv, har styret i skrivelsen også påberopt den dommered eller forsikring som hver enkelt dommer har avlagt. Samtidig har det fra en dommer, som har ønsket å melde sig inn i Nasjonal Samling vært reist spørsmål om dommereden hindrer ham i dette, og om denne vil kunne tenkes å komme i strid med det løfte ethvert medlem av Nasjonal Samling må avgi om «ubrytelig troskap og lojalitet mot NS-bevegelsen, dens idé og dens Fører.»

I anledning herav har den konstituerte statsråd for Justisdepartementet mottatt følgende brev av 21. november fra NS Fører:

«Ang. dommereden.

Som svar på Deres brev av 7. ds. skal jeg fremholde som min opfatning at de forpliktelser en dommer påtar sig ved sin dommered, ikke på noen måte kommer i strid med de forpliktelser han måtte ha påtatt sig som medlem av NS Kamporganisasjonen.

Tvertimot er det ethvert K. O.-medlems plikt overalt å hevde sannhet, rett og rettferdighet i fedrelandets og folkets interesse. Ikke minst stilles disse krav til den K. O.-mann som bekler et dommerembede.

Forsikringen som dommer skulde derfor ikke avholde noen fra å mel-

de sig inn i NS og å søke optagelse i K. O. Tvertimot.

Heil og Sæl.
Quisling.»

Forsåvidt det har vært antydning at medlemskap i NS på grunn av dette løfte skulde stride mot straffelovens § 330, 1ste ledd, skal man videre meddele at NS Fører 28. november 1940 har avgitt den uttalelse at

«Den lydighetsplikt som medlemmer av Nasjonal Samling har i følge sitt løfte selvsagt ikke gjelder befalinger som går ut på rettstridig adferd.»

Departementet har funnet det riktig å gjøre dommerne kjent med disse uttalelser, for at de dommere som måtte ønske å slutte sig til NS ikke skal la sig hindre i dette av misforståelse med hensyn til det løfte en slik tilslutning vil kreve av dem.

Denne rundskrivelse bedes sendt samtlige dommere innen herr fylkesmannens distrikt.

Oslo, den 3. desember 1940.

For Justisstatsråden:
Platou,
sign.

Marius Nygaard,
sign.

Det er gitt, at dette sirkulære ikke inneholder noen advarsel mot å gå inn i NS — tvertimot. Tvertimot. Justisdepartementet har aldri før og formentlig heller ikke siden funnet å burde fremheve de momenter som ikke bør forhindre folk i å begå en forbrytelse. Der er heller ikke i skrivelsen gitt noen diskret antydning av at underskriverne følte sig i en tvangssituasjon. Overfor den mottagerkrets, det her gjaldt vilde innflyttelsen av ordene «etter ordre» — en i departemental sprogbruk langt fra ukjent form — blitt forstått og virket som noe i retning av en advarsel. Hvad her nevnes er et minimumskrav til menn i så ansvarlig stilling.

Nevnte sirkulære har vært meget omtalt i forskjellige saker. Det har også av sorenskriver Bredrup i Holmestrand vært forelagt Justisdepartementet efter frigjøringen. Justisdepartementets svar fremgår av følgende skrivelse til fylkesmannen i Vestfold fylke av 24. august 1945:

Hr. fylkesmannen i Vestfold,

Tønsberg.

Justisdepartementets rundskrivelse til dommerne av 3. desember 1940.

Med hr. fylkesmannens påtegning av 21. juni d. å. har departementet mottatt et brev av 16. s. mnd. fra

7/